

якими документами ці сумніви підтверджуються) та його мета (питання, що повинні бути вирішені спеціалістом поліграфа);

прізвище, ім'я та по батькові особи, з якою проводилося опитування;
місце і час проведення опитування із використанням поліграфа;
поліграф, що використовувався, та кількість каналів реєстрації психофізіологічних показників;

назви основних блоків тесту;

загальні відомості про спеціаліста поліграфа;

2) опис отриманих результатів та їх обговорення:

отримані позитивні реакції по кожному пред'явленому тесту;

особливості поведінки особи, з якою проводилось опитування;

3) висновки:

аналіз реагувань, що були зафіксовані під час проведення опитування із застосуванням поліграфа;

обґрунтування найбільш перспективних оперативно-слідчих версій, необхідності проведення певних оперативно-розшукових заходів чи негласних слідчих (розшукових) дій, перевірка отриманої орієнтувальної інформації, а також результатів з'ясування поставлених ініціатором питань;

характеристика поведінки особи, яка опитувалась;

4) відмітка про ознайомлення опитуваного з довідкою.

У довідці спеціаліста поліграфа зазначається, що висновки носять ймовірний та орієнтувальний характер, не можуть бути використані як доказ, а потребують додаткової перевірки та пошуку доказів в установленому законодавством порядку.

Кириченко О.В.

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ІНФОРМАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Протидія злочинності не може бути достатньо ефективною, якщо бракує необхідної інформації. Без неї неможливо сформулювати цілі протидії, надати оцінку ситуації, визначити проблеми, спрогнозувати подальший розвиток подій, підготувати організаційно-тактичні рішення та проконтролювати їх виконання. Тому однією із найважливіших складових механізму регулюван-

ня оперативно-розшукової протидії злочинам є їх інформаційно-аналітичне забезпечення, яке пов'язано з отриманням, обробкою, аналізом, використанням та збереженням інформації, що відображає реальні явища та процеси, факти й обставини, які відбуваються у цій сфері.

Згідно ст. 1 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі [1], а відповідно до ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 інформація визначена як відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб [2].

Наразі різноманітна за своїм значенням інформація, яка зафіксована на спеціальних носіях, стала національним багатством нового типу – інформаційним ресурсом держави, а її використання здійснюється з урахуванням забезпечення національної безпеки держави. У зв'язку з цим спробуємо з'ясувати взаємозв'язок понять “інформація” та “відомості” через філософські категорійні пари “сутність – явище” та “зміст – форма”.

Філософські категорії “сутність – явище” виражають моменти, рівні руху пізнання двох різних, але взаємопов'язаних сторін дійсності. Категорія сутності виражає головне, визначальне в предметі, таке, що зумовлене глибинними, необхідними, внутрішніми зв'язками й тенденціями розвитку і пізнається на рівні теоретичного мислення. Категорія “явища” відображає зовнішні властивості, процеси, зв'язки предмета, які даються пізнанню безпосередньо у формах живого споглядання. Сутність завжди виступає як внутрішній зміст явищ, прихований від безпосереднього сприйняття, явище – як зовнішнє розкриття сутності, форма її виявлення [3, с. 679-680]. Зміст і форма – категорії, що відображають діалектичну єдність суттєвих сторін явищ дійсності як певних систем у процесі їх функціонування й розвитку, сукупності елементів і процесів, притаманних системі та способу їх організації. Зміст і форма об'єктивно не існують ізольовано, безвідносно до їх взаємозв'язку в певній системі. Елементи та процеси, що притаманні цій системі, є її змістом лише як певним чином організовані, тобто лише як такі, що існують у певній формі (поза формою ці елементи та процеси не є змістом), а форма є завжди формою певного змісту, його внутрішньою структурою і зовнішнім виразом (відповідно виступаючи як внутрішня і зовнішня форма). У діалектичній єдності змісту і форми визначальним є зміст. Форма не приєднується до змісту якимось зовнішнім чином, а являє собою продукт саморозвитку змісту, його певний аспект. Водночас вона не є і простим наслідком змісту, не пасивна щодо нього. Як організація змісту, форма в певному розумінні створює зміст [3, с. 211-212].

Таким чином, інформація не є явищем, що існує самотійно. Вона є властивістю явищ окремого класу, тому завжди пов'язана з якимось речовим носієм. Носієм інформації, котрий може набувати будь-якої форми (вербальна, магнітна, лазерна тощо), є відомості про неї. Таким чином, діалектичний вза-

ємозв'язок між означеними явищами, якщо його досліджувати за допомогою філософських категорій “зміст” і “форма”, має такий вигляд: інформація про події є змістом відомостей про неї, котрі, у свою чергу, є формою цієї інформації. Аналіз співвідношення означених понять через категорії “сутність” і “явище” приводить до висновку, що інформація є сутністю такого явища, як відомості про цю інформацію. В означених діалектичних “ланцюгах” центральною ланкою виступає інформація. Вона є змістом і сутністю відомостей про неї.

Інформація може отримуватися через повідомлення. Інформація та повідомлення з філософської точки зору можуть розглядатись і в іншому співвідношенні – як зміст і його форма, як ідеальне та матеріальне. Повідомлення завжди матеріальне, воно сприймається людиною усіма п'ятьма її органами почуття або може сприйматися та реєструватися приладами, скажімо, лист на чиемь ім'я, телефонне повідомлення тощо. Інформація – це щось ідеальне, своєрідна уява про реальність – усе те, що усуває невизначеність [4, с. 14-15]. Усю інформацію виокремлюють на два великих класи: 1) структурна (пов'язана) інформація, яка властива всім об'єктам неживої та живої природи, природнього та штучного походження; 2) оперативна (робоча) інформація – інформація, що породжується у зв'язку з переміщенням матерії та енергії у просторі та часі, а також утворюється у процесі взаємодії живих організмів. Між цими класами інформації існує постійний зв'язок. Структурна інформація є передумовою для виникнення оперативної інформації. У свою чергу, в результаті дії суб'єктів, що породжуються оперативною інформацією, після впливу на об'єкт неживої та живої природи може змінюватися структурна інформація. Право як глобальний регулятор людського спілкування взаємодіє з обома класами інформації [5, с. 48-49]. Наприклад, в оперативно-службових документах (рапорті, довідці, протоколі, акті) про проведення оперативного огляду дуже часто описуються самі предмети та місце їх розташування, що може мати значення для документування фактів злочинної діяльності. Визначення характеристики предмета матеріального світу, що стають доступними людині через структурну інформацію про нього, можуть породжувати правові наслідки (наприклад, визнання в результаті оцінки характеристики зброї вогнепальною та ін.).

Без належної повної та об'єктивної інформації неможливо забезпечити відповідні заходи протидії злочинності, тому вона повинна відповідати вимогам: 1) оптимальності (необхідності та достатності), тобто бути такою інформацією, що за своїм обсягом, змістом та якістю дає можливість прийняти правильне рішення, забезпечує ефективне функціонування та розвиток системи запобіжної діяльності; 2) достовірності та точності, тобто вона повинна об'єктивно відображати стан і процеси функціонування як самої системи протидії злочинності, так і стан зовнішнього середовища з відповідним ступенем точності; 3) мати комплексний та систематизований характер, тобто інформація, що циркулює у системі протидії злочинності, повинна вміщати у

мінімальному обсязі всю сукупність явищ, що відображаються, їх взаємозв'язок і взаємообумовленість з іншими явищами, бути систематизованою тощо [6, с. 120-122].

Виходячи із зазначеного, отриману первинну оперативно-розшукову інформацію потрібно оцінювати за такими критеріями: 1) належність до компетенції, тобто відповідність змісту отриманої інформації завданням і повноваженням оперативних підрозділів Національної поліції; 2) достовірність, тобто надійність джерел інформації, що не викликають сумніву, відповідність отриманої інформації реальним фактам чи подіям, що відбулися; 3) повнота, тобто рівень відображення в ній ознак, що властиві певним об'єктам, фактам, подіям чи явищам, а також її всебічність, конкретність та детальність; 4) своєчасність, а саме оцінка співвідношення строку отримання інформації до подій, котрі відбулися, чи проміжку часу, через який вони мають відбутися; тобто визначення терміну, можливості та характеру подальших подій, а також прийняття відповідного управлінського рішення; 5) важливість, тобто цінність і значущість отриманої первинної оперативно-розшукової інформації для вирішення завдань боротьби зі злочинністю, прогнозування ступеня суспільної небезпеки протиправного діяння та з'ясування, про вчинення або підготовку до якого саме злочину може свідчити здобута інформація [7, с. 28].

Оперативно-розшукова діяльність по своїй сутності є процесом збирання, накопичення й опрацювання інформації різноманітного характеру, що згодом перетвориться на судження, описи або висновки, що використовуються для досягнення визначених цілей. Ураховуючи специфіку методів і тактичних прийомів отримання інформації у сфері оперативно-розшукової діяльності, зміст повідомлень, відомостей та інших даних слід розуміти як оперативно-розшукову інформацію, яка може бути як гласною, так і негласною.

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650 (із змінами та доповненнями).

2. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155 (із змінами та доповненнями).

3. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.

4. Орлов П.І. Інформація та інформатизація: Нормативно-правове забезпечення : наук.-практ. посібник. – Х. : Видавництво Університету внутрішніх справ, 2000. – 576 с.

5. Фатьянов А.А. Информациа как объект права / А.А. Фатьянов // Информационная безопасность России в условиях глобального информационного общества : сб. материалов Всерос. конф. ; под общ. ред. А.В. Жукова. – М. : Редакция журнала «Бизнес+Безопасность», 2001. – С. 47–53.

6. Бандурка О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : монограф. / О.М. Бандурка, О.М. Литвинов. – Х. : Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 308 с.

7. Отримання та використання первинної оперативно-розшукової інформації оперативними підрозділами ОВС України : монограф. / А.В. Баб'як, В.П. Сапальов, М.В. Стацак, В.В. Шендрик – Львів : Каменяр, 2010. – 167 с.